

КООПЕРАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ЇХ ЗЕМЕЛЬНОГО ТА ІННОВАЦІЙНО- ІНВЕСТИЦІЙНОГО РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

COOPERATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES BASED ON THEIR LAND AND INNOVATIVE INVESTMENT RESOURCE POTENTIAL

Матковський П.Є.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Шеленко Д.І.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри теоретичної і прикладної економіки,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Левандівський О.Т.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Matkovskiy Petro, Shelenko Diana, Levandivskyy Omelian
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Дискусійні питання в сьогоденних глобалізаційних політичних, економічних, соціальних процесах на- штовхують на необхідність пошуку форм співіснування суспільства. Зокрема це стосується пошуку шля- хів співпраці, які є найбільш гармонійні для тієї чи іншої спільноти. Нами запропоновано у даній науковій праці кооперацію, як одну із альтернативних форм співпраці. Оскільки розглядаються економічні процеси, то господарською одиницею, для прикладу, обрано сільськогосподарське підприємство. Доведено, що для українців така організаційно-правова форма як кооператив мала б бути цілком прийнятною для організа- ції праці в аграрному секторі економіки. З метою модернізації виробничих відносин власності до сучасних умов запропоновано інтегрувати у кооперацію діджиталізацію, базуючись на такому ресурсному потенці- алі елементів цієї системи як: земельний, інвестиційний, техніко-технологічний, людський.

Ключові слова: кооперація, сільськогосподарське підприємство, ресурсний потенціал, інвестиційний потенціал, земля, Інтернет-технології.

Cooperation as a form of cooperation among business entities in the agrarian sector of the economy demon- strates its effectiveness, in particular in the countries of the European Union. Cooperation is based on trust. Many grant projects in Ukraine are aimed at supporting the cooperation of agricultural enterprises and other business entities in the agricultural sector since the beginning of its independence. However, until now, cooperation is not always perceived by land owners as a harmonious form of cooperation and development of their resource potential. We believe that this is more likely due to the population's mistrust of each other, which has been rooted in the mental level of Ukrainians for several centuries. We are convinced that it is necessary to develop, educate and involve all possible mechanisms that would convince society of cooperation as a promising form of business. For this purpose, the article proposes to strengthen the form of cooperation with modern information technologies, in particular to give it the effect of digitalization, to deploy an Internet platform. This Internet platform includes four key components: goods and services, investments and technology. It is proposed that each member of the cooperative should have the opportunity to order or offer any element necessary for the circulation of the established main spheres of the economy: production, distribution, exchange and consumption. The Internet platform serves as a kind of commu- nicator between the manufacturer and the final buyer. For a harmoniously organized delivery of food products, it is proposed to integrate a logistics mechanism on the perehid-4.com.ua site, which, unlike Google Maps, offers de-

lively one step ahead: not to a building number, but to a physical person. Thus, the digitalization of the cooperative provides an opportunity to ensure the interests of the members of the cooperative: minimize their costs during the purchase of raw materials, search for investments, technologies for growing products, minimize the costs of delivery of finished products, search for ways to sell goods and services. The possibilities of digitalization of such cooperation make it possible to diversify the attraction of land and investment resources, in particular, residents of urban settlements can unite and invest in one or another process of agricultural production and immediately solve the problem of implementation, consumption, participate in rural (green) tourism, remotely monitor the process cultivation, fattening of resources previously invested by them.

Keywords: cooperation, agricultural enterprise, resource potential, investment potential, land, Internet technologies.

Постановка проблеми. Широкий спектр трактувань категорії «економіка» дають підстави стверджувати, що це – виробництво і рух товарів до покупця. Рушійною силою такого переміщення виступає торгівля. Важливим є розуміння механізму, що сучасна торгівля спершу здійснює великомасштабні закупівлі вироблених товарів з подальшою їх реалізацією в роздріб кінцевому покупцю, що становить долю відсотка від початкового обсягу. Усвідомлюючи усталений механізм сучасної торгівлі, яка функціонує десятки століть, визначимо основоположні складові, на яких вона застановилася. Такими складовими є ціна, якість, транспортування, сортування, висококласний сервіс. Функція посередника, яку виконує сьогодні торгівля між виробником і кінцевим споживачем включає три останні елементи: транспортування, сортування, висококласний сервіс. Організація добре злагодженого механізму реалізації товарів і послуг надає підстави формувати кількаразову різницю між ціною виробника і кінцевого покупця. Така націнка (у сотні відсотків) зостається у володінні кількох посередників без жодного фактично створеного ними елемента корисності реалізованого товару. Тому, доволі актуальним є завдання організації комунікації між виробником і споживачем, оминаючи посередників, формування механізму, який дозволить сортувати і доставляти товари без кількаразової націнки, забезпечуючи висококласний сервіс.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До українських вчених, які здійснили значний вклад у дослідження кооперації сільськогосподарських підприємств належать Саблук П.Т. [1], Месель-Веселяк В.Я. [2], Малік М.Й. [3], Зіновчук В.В. [4] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, досі відсутнє ґрунтовне теоретичне обґрунтування цифровізації кооперативних відносин в аграрному секторі економіки з визначенням їх ресурсного потенціалу.

Постановка завдання. Трансформація набору функцій кооперації у реально діючу ефективну систему потребує залучення Інтернет-технологій, власників землі, сільськогосподарських підприємств, інвестиційних асигнувань, кластерних форм організації та іншого

ресурсного потенціалу задля легшої адаптації новітньої моделі торгівлі у сучасний економіко-соціальний простір господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Високорозвинені економіки мають добре функціонуючі три сектори, котрі базуються на відповідних їм трьом формам власності: державній, приватній, колективній. В Україні для цього є законодавчі підстави. Колективний сектор забезпечує гармонійний розвиток суб'єктів господарювання. В історичній ретроспективі саме кооперативні організаційно-правові форми господарювання властиві українцям з їхніми групо-кооперативними цінностями, колегіальним політичним правлінням, економічною системою узгодженого вільного підприємництва [5, с. 19]. Без кооперативної форми співпраці успіху досягти суттєво складніше. В економічно-розвинених країнах світу доволі поширеними і усталеними є процеси, коли учасники дрібного і середнього бізнесу є членами Міжнародного кооперативного альянсу. При цьому одна із центральних функцій такого роду об'єднань – реалізація товарів, послуг їхніх учасників. Масштаби кооперативних об'єднань дозволяють послугу реалізації здійснювати за долю відсотка від собівартості товару, в той час, коли сьогоднішня торгова націнка між виробником і кінцевим покупцем становить десятки відсотків. В аграрному секторі економіки з його основоположним фактором виробництва – землею помітний вплив на результати господарювання має ефект операційного важеля. Його принцип полягає в наступному: чим нижче питома вага постійних витрат у загальній сумі витрат підприємства, тим у більшому ступені змінюється величина прибутку стосовно темпів зміни валової виручки (обсягу продажів за встановленими цінами) [6].

Базовими при виробничих процесах в аграрних підприємствах хоча й визначаються земельні відносини, однак система природнього кругообігу товарів задіює увесь ресурсний потенціал цього сектору: людський, техніко-технологічний, інноваційно-інвестиційний та ін.

Одним із таких прикладів є більш успішне функціонування великих сільськогосподарських підприємств в порівнянні з малими, дрібними їх формами. Віддаючи «пальму першості» кооперативним формам співпраці, ми цим самим,

прагнемо зберегти віддачу «ефекту масштабу» у аграрному секторі економіки, а з іншого боку – надати можливість розподілу прибутку мільйонам власників-господарів земельних паїв. Важливо, щоб при такого роду співпраці не втратити (на скільки це можливо) особливості мотивації, яка властива приватній формі власності – особисте, власне, захищене законом, недоторканне володіння. Вважаємо, що фундаментальні принципи, на яких ґрунтується кооперація дозволяють використати з одного боку переваги масштабу, з іншого – переваги приватної власності. Ці принципи такі: добровільності вступу та безперешкодного виходу з кооперативної організації; соціальної справедливості, взаємодопомоги та співробітництва; рівного права голосу під час прийняття рішень (один член кооперативу – один голос); вільного вибору напрямів і видів діяльності; демократичного контролю за діяльністю кооперативних організацій та їх посадових осіб з боку членів кооперативних організацій; безпосередньої участі членів кооперативної організації у її діяльності [7]. Нами обрано, для прикладу, ефекту кооперації організаційно правову форму сільськогосподарське підприємство, оскільки це такий сформований суб'єкт господарювання, який спроможний задовільнити економічні і юридичні вимоги, щоб зреалізувати ефект масштабу з одного боку і ефект приватної власності – з іншого. Розглянемо потенціал кооперації завдяки через призму поєднання з цифровими технологіями.

Ефективний розвиток соціально-економічних відносин у країнах з ринковою економікою визначається почасти добровільною співпрацею представників малого та середнього бізнесу. Окрім вищезгаданих переваг вони здатні: забезпечувати протистояння свавіллю державних структур, відтворення конкурентних сил посеред інших учасників ринку за умов монопольного превалювання; акумулюванню інвестиційних, земельних, інтелектуальних ресурсів. Історично доведено, що воювати проти зовнішніх загроз, захищати власну землю ефективніше разом. Даний постулат залишається актуальним і для сталого розвитку сільськогосподарських підприємств, боротьби з внутрішнім ворогом. Поєднання вказаних переваг уможливіть інтеграція в процеси кооперації цифрових технологій, що і зроблено на платформі perehid-4.com.ua. Даний Інтернет-портал слугує комунікатором (зв'язковим елементом) між виробником і кінцевим споживачем. Широка палітра переваг даної Інтернет-платформи надає можливість розмістити свою пропозицію і/або замовлення на різні ресурси: товари, послуги, технології, інвестиції, вказуючи час і місце доставки, об'єднуватись у групи, обмінюватися інформацією, коментувати, оцінювати пропоновані товари і послуги, голосувати і приймати колективні рішення [8].

Розуміючи особливості сучасної торгівлі, кооперація сьогодні має своєрідну місію трансформації: операцій перепродажу товарів (на етапі руху від виробника до кінцевого покупця) у надання послуг з сортування і транспортування, мінімізуючи цим різницю між собівартістю товарів і кінцевою ціною реалізації в десятки разів. Виробники, здебільшого користувачі земельних угідь, зацікавлені оплачувати вартість послуг транспортування і сортування за умови достатньої кількості попередньо задекларованих замовлень. Реалізацію таких умов повністю забезпечує функціонал пропонованого коду програми perehid-4.com.ua. Передбачається, що прийнятні авансові платежі з клієнтів за використання інформації порталу слугуватимуть як фінансування підтримки адміністрації кооперативу та адміністрування програми.

Наступним кроком після налаштування системи реєстрації є стимулювання мільйонів власників сільськогосподарських земель до виробничих процесів. На сайті з цією метою створено можливість розмістити інформацію про замовлення інвестицій із прописаним бізнес-планом і договірними умовами для учасників [8]. Позаяк інвестиційний потенціал відіграє важливу роль для започаткування виробничих процесів, на сайті сформовано механізм залучення інвестицій. Демократичне обговорення, незалежні коментарі та відгуки, система рейтингового оцінювання технологій виробництва, бізнес-планів полегшить інвесторам вибір об'єктів фінансування. Кожна юридична або фізична особа, зареєструвавшись на сайті і в кооперативі отримує можливість розмістити своє замовлення про необхідні інвестиції у пропонований ним бізнес-проект, або навпаки – запропонувати свої кошти для інвестицій [8]. Окрім цього міські жителі матимуть перспективу не тільки покупки сільськогосподарської продукції через кооператив, а й спільно об'єднавшись інвестувати кошти в земельну ділянку, садибу, основні й оборотні фонди і отримувати дешевшу відносно ринкової вартості екологічно чисту продукцію з документально гарантованими правами на частину садиби, можливістю онлайн спостереження за вирощуванням для них свійських тварин, подальшим відвідуванням садиби як елемент сільського (зеленого) туризму тощо.

Використання інвестицій як ресурсного потенціалу в модернізованих кооперативних організаційно-правових структурах з елементами ІТ-менеджменту мають низку гарантій:

- електронний моніторинг та управління особистим гаманцем;
- подвійна автентифікація з використанням додатків [google authenticator](https://www.google.com/authenticator/), sms, e-mail;
- колективна відповідальність членів кооперативу за використання спільно-сумісної власності;

- обов'язкова умова погодження з інвесторами реалізації товарів та послуг, проектів;
- обов'язкове залучення до інвестиційних гарантій послуг страхової компанії, в тому числі на умовах аутсорсингу.

Системний характер взаємодії окреслених вище допоміжних елементів цифровізації процесів кооперації доповнено логістичним організаційним механізмом, який на відміну від сучасних онлайн-маршрутів типу Google maps, (які зупинились на номерах будинків) продовжено на крок вперед – онлайн-маршрут до фізичної особи.

Висновки. Ресурсний потенціал такий як земля, кадри, інвестиції, ноу-хау яким сьогодні наділені суб'єкти аграрного сектору економіки, в тому числі сільськогосподарські підприємства потребує сьогодні залучення новітніх механізмів управління. Запропонований механізм поєднання можливостей щодо пропозицій і замовлень товарів, послуг, інвестицій, технологій; логістичних процесів; комунікації виробника і споживача покликаний забезпечити взаємозв'язок усталених основних сфер економіки: виробництва, розподілу, обміну і споживання в аграрному секторі економіки України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Саблук П.Т. та ін. Сільськогосподарська кооперація: суть та проблеми розвитку в Україні / за ред. Маліка М.Й. Київ : ІАЕ УААН, 1999. 166 с.
2. Месель-Веселяк В.Я., Пікус Р.В. Кооперування селянських (фермерських) господарств. *Сільські обрії*. 1998. № 1-2. С. 23–25.
3. Малік М.Й., Кудінов А.С. Кредитне обслуговування сільськогосподарських кооперативів: монографія. Київ : ННЦ "ІАЕ", 2008. 166 с.
4. Зіновчук В.В. Міфи сільськогосподарської кооперації: спроба інституціонального аналізу. Кооперативні читання: матеріали Всеукр. наук. практ. конф. м. Житомир, 4–6 квітня 2013 р. Житомир, 2013. С. 18–23.
5. Матковський П.Є. Модернізація сільськогосподарських підприємств: монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника", 2019. 400 с.
6. Операційний важіль: Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Операційний_важіль (дата звернення: 25.03.2023).
7. Закон України "Про кооперацію". *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 5. Ст. 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text> (дата звернення: 21.05.2023).
8. Інтернет-портал обслуговуючого кооперативу. URL: <http://perehid-4.com.ua/> (дата звернення: 29.04.2023).

REFERENCES:

1. Sabluk P.T. (1999) *Siljskoghospodarsjka kooperacija: sutj ta problemy rozvytku v Ukrajinі* [Agricultural cooperation: the essence and problems of development in Ukraine]. Kyiv: IAE UAAN.
2. Meselj-Veseljak V.Ja., Pikus R.V. (1998) *Kooperuvannja seljansjkykh (fermersjkykh) ghospodarstv* [Cooperation of peasant (farm) farms]. *Siljsjki obriji*, No. 1–2, pp. 23–25.
3. Malik M.J., Kudinov A.S. (2008) *Kredytne obslughovuvannja siljskoghospodarsjkykh kooperatyviv* [Credit service of agricultural cooperatives]. Kyiv: NNC "IAE".
4. Zinovchuk V.V. (April 4–6, 2013) *Mify siljskoghospodarsjkoji kooperaciji: sproba instytucionaljnogho analizu* [Myths of agricultural cooperation: an attempt at institutional analysis]. *Proceedings of the Kooperatyvni chytannja. Zhytomyr*. pp. 18–23.
5. Matkovskij P.Je. (2019) *Modernizacija siljskoghospodarsjkykh pidpryjemstv*: [Modernization of agricultural enterprises]. Ivano-Frankivsk: DVNZ "Prykarpatskij nacionalnyj univertsytet imeni Vasylja Stefanyka".
6. Vikipedija: viljna encyklopedija [Operating lever] Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Операційний_важіль (accessed: 25.03.2023).
7. *Zakon Ukrajinu "Pro kooperaciju"*. *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinu (VVR)*. [Law of Ukraine "On Cooperation"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text> (accessed: 21.05.2023).
8. *Internet-portal obsluhovuiuchoho kooperatyvu* [Internet portal of the service cooperative]. Available at: <http://perehid-4.com.ua/> (accessed: 29.04.2023).